

## Bölüm 3

# ÇEVRE ETİKETİ: SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇEVRE HEDEFLERİ İÇİN BİR ARAÇ MI? ÇEVRE DUYARLILIĞININ PİYASALAŞTIRILMASI MI?

Eylem BEYAZIT<sup>1</sup>

### GİRİŞ

Hızlı nüfus artışı ve teknolojiadaki gelişmelerin sonucunda artan enerji tüketimi ve arzı, su ve hava kirliliği, fosil yakıtlar gibi çevresel problemler doğal kaynakların aynı hızla tüketilerek yerel ve küresel ölçekte çevre sorunlarının artarak sürmesine neden olmaktadır. Özellikle üretim ve tüketim kaynaklı atıkların doğaya kontrolsüz şekilde transferi ile ortaya çıkan sorunların önüne geçebilmek için birçok yöntem ve teknik geliştirilmekte ve bu sorunların çözümüne yönelik yasal düzenlemeler yapılmaya çalışılmaktadır.

Özellikle çevresel sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma tartışmaları ekseninde çevre etiketi, ürün ya da hizmetlerin ilk aşamasından son aşamasına kadar bir sürece karşılık gelen yaşam döngüsü boyunca çevresel ve sosyal etkilerin izlenebilmesine imkân tanıyan bir araç olarak ortaya çıkmaktadır.

Çevre sorunlarını çözmeye odaklanan ve son dönemlerde üzerinde oldukça sık durulan çevre standartları çevre yönetim sisteminin önemli bir parçasıdır. Bu bağlamda çevre etiketi ya da bir diğer kullanım şekli ile “eko-etiket” ürün ve hizmetlerde hareketliliği kontrol altına alma ihtiyacı sonucu ortaya çıkmıştır. Çevre etiketi, ürün ya da hizmetlerde belli bir standart yakalamaya çalışarak, söz konusu ürün ya da hizmetin üretim yeri ve zamanı ile hangi koşullarda üretildiği, ürünün kullanım performansı, kullanım sonrası süreci ve yeniden kullanımını içeren döngüyü içine alan çevre odaklı bir perspektif iddiasında bulunur.

Çalışma, çevre etiketi kavramını, kavramın gelişim sürecini, konu ile ilgili Avrupa Birliği ve Türkiye’deki yasal mevzuat çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Sürdürülebilir bir gelecek tahayyülü için, ürün ve hizmetlerle ilgili tüm süreçlerin yakın takibini sağlayacak olan çevre etiketi basit birer belge şeklinde

<sup>1</sup> Dr. Öğretim Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, eylmbyzt@gmail.com

üreticileri çevre duyarlı ürün ve hizmet sunumuna yönlendirmektedir. Gönüllülük esasına dayalı olan bu sistemin güvenilir olması ve çevre etiketi almış ürünlerin denetimi oldukça önemlidir. Sürecin her aşamasından sorumlu olacak şekilde kurullar ve denetim mekanizmaları çok iyi oluşturulmalıdır. Bu bağlamda çevresel duyarlılığın da gelişmesine önemli katkı sağlayacağı düşünülen çevre etiketi sisteminin çevrenin korunmasına etkisinin ne olacağına yönelik tartışmalar uzun süreceğe benzemektedir.

Çevre alanındaki popülerliği çevre etiketi sisteminin bir pazarlama aracından bir kamu politikası aracına doğru hızlı bir şekilde evrilmesini sağlamıştır. Doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimine destek olan bir olgu olarak çevre etiketi sistemi gerçekten sürdürülebilirlik, çevre ve doğal kaynaklar ile ilgili farkındalığı arttırıcı bir işleve sahip midir? Günümüzde, çevre etiketi sisteminin gerek tüketim kalıplarına gerekse de kaynak ve enerji kullanımı üzerindeki etkisiyle sürdürülebilirliğe tam olarak olumlu katkıda bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Teorik olarak sistem oldukça ilgi çekicidir. 1990'ların başlarında hâkim olan olumsuz çevresel mesajların aksine iyimser çevresel faaliyetlere iyi bir örnektir. Ancak uygulamada, çevre etiketi sistemini uygulayabilmede ve çevreyi iyileştirmek için etkili bir araç haline getirmede zorluklar bulunmaktadır. Çevre etiketi sisteminin sürdürülebilir tüketim kalıpları ile kaynakların ve enerjinin doğru kullanımını teşvik etme yeteneği kısıtlı olsa da mevcut çevre etiketi sisteminin revize edilerek sistemin daha etkili hale getirilmesi mümkündür. Ancak çevre etiketi sisteminin tek başına tüketicilerin davranışını değiştirmesi ve çevresel bzulmayı azaltması beklenemez. Sistemin uygulamada etkili olabilmesi için hem uluslararası hem de ulusal çapta gönüllü tedbirlere ihtiyaç vardır ve çevre mevzuatı ile birlikte kullanılması önemlidir. Uluslararası sözleşmeler ve anlaşmalarla belirlenen sürdürülebilir kalkınma, iklim değişikliği, biyolojik çeşitlilik, doğal kaynaklar ile ilgili hedeflerin bu anlamda anlaşılabilir şekilde yeniden formüle edilmesi gerekmektedir. Çevre piyasanın insafına bırakılamayacak kadar yaşamsal bir olgudur. Her türlü düzenlemenin önce insan ve çevre eksenine oturtulması artık bir tercih değil bir zorunluluktur.

## **KAYNAKLAR**

1. Council Regulation (EEC) No 880/92 (1992). *Council Regulation (EEC) No 880/92 of 23 March 1992 on a Community eco-label award scheme*. (01/02/2020 tarihinde <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex:31992R0880> adresinden ulaşılmıştır).
2. Curran, M. A. (1996). *Environmental life cycle assessment*, New York: McGraw-Hill.
3. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2020). *Çevre etiketi*. (03/02/2020 tarihinde <https://cevreetiketi.csb.gov.tr/> adresinden ulaşılmıştır).

4. Ecolabel EU (2020). *Ecolabel*. (19.03.2020 tarihinde <https://ec.europa.eu/environment/ecolabel/facts-and-figures.html> adresinden ulaşılmıştır).
5. Elvan, O. D. (2018). Doğa dostu ürünler konusunda bir mevzuat değişim örneği, avrupa birliği eko-etiket mevzuatı ve Türkiye'deki yasal çalışmalar, *Uluslararası Kentleşme ve Çevre Sorunları Sempozyumu: Değişim/Dönüşüm/Özgünlük (ISUEP2018)*, 28-30 Haziran 2018, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, (ss.50-57).
6. Environment Directorate General of the European Commission (2020). *Environment Brochures*. (04/02/2020 tarihinde <https://ec.europa.eu/environment/ecolabel/information-material.html> adresinden ulaşılmıştır).
7. Erskine, C. C., Collins, L. (1997). Eco-labelling: success or failure?, *The Environmentalist*, Chapman & Hall, 17: 125-133.
8. Glachant, M., Schucht, S., Bültmann, A., and Wätzold, F. (2002). Companies' participation in EMAS: the influence of the public regulator, *Business Strategy and the Environment*, July-August 2002, John Wiley & Sons Ltd., 11(4): 254-266.
9. Güneş, M. and Tek, M. (2016). Yerel çevre politikaları ve çevre hakkı: hatay il mahalli çevre kurulu kararları üzerine bir değerlendirme, *Journal of Academic Value Studies*, 2(4): 104-115.
10. Gürler, B. (2018). *Sürdürülebilir ve sağlıklı gıda tüketimine yönelik davranışsal niyetlerin belirleyicileri üzerine bir araştırma*, Sakarya Üniversitesi, İşletme Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
11. Hayırsever Topçu, F. (2008). *Küreselleşme ve uluslararası çevre politikaları: Yönetimden yönetişime geçiş sorunu*, Ankara: Turhan Kitabevi.
12. Haynes, M. (2012). Eco-labelling: challenges and opportunities for small states and LDCs, *Economic Affairs Division of the Commonwealth Secretariat*, 95:1-8.
13. IISD, (2020a). *Benefits of eco-Labeling*. (04/03/2020 tarihinde [http://iisd.org/business/markets/eco\\_label\\_benefits.aspx](http://iisd.org/business/markets/eco_label_benefits.aspx) adresinden ulaşılmıştır).
14. IISD, (2020b). *Challenges to eco-Labeling*. (04/03/2020 tarihinde [http://iisd.org/business/markets/eco\\_label\\_challenges.aspx](http://iisd.org/business/markets/eco_label_challenges.aspx) adresinden ulaşılmıştır).
15. Iraldo F., Griesshammer R. and Kahlenborn W. (2020). The future of ecolabels, *The International Journal of Life Cycle Assessment*, 25: 833-839.
16. ISO, (2019). *Environmental labels*, International Organization for Standardization, Geneva, Switzerland.
17. Kara, H. (2017). *Eko-Etiket*, CFCU-Bölgesel Çevre Merkezi ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim Yayınları III.
18. Lavallée, S. and Plouffe, S. (2004). The ecolabel and sustainable development, *The International Journal of Life Cycle Assessment*, 9: 349-354.
19. Leuthy M. (2013). Eko-etiket: çevreci ve kârlı, *Euronews*, (04/03/2020 tarihinde <https://tr.euronews.com/2013/03/22/eko-etiket-cevreci-ve-karli>, adresinden ulaşılmıştır).
20. Mak, H. K., Crane, A. (2009). Ecolabelling: a development framework. in C. Campbell (ed), *Marketing in Transition: Scarcity, Globalism, & Sustainability Proceedings of the 2009 World Marketing Congress*, Oslo, Norway.
21. Official Journal of the European Union, (2010). *Regulation (EC) No 66/2010 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the EU Ecolabel*, (02/02/2020 tarihinde <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32010R0066> adresinden ulaşılmıştır).
22. Özbudun, A. (2009). *Uluslararası çevre hukukunda çevresel bilgi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku ABD, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
23. Regulation (EC) No 1980/2000 of the European Parliament and of the Council, (2000). (01/02/2020 tarihinde <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISUM%3A128020> adresinden ulaşılmıştır).

24. Regulation (EC) No 66/2010 of the European Parliament and of the Council, (2009). (01.02.2020 tarihinde <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32010R0066> adresinden ulaşılmıştır).
25. Rodriguez-Ibeas, R. (2006). Environmental regulatory enforcement with “green” consumer, *Spanish Economic Review*, 8(4): 271-283.
26. Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (2014), *Sürdürülebilirlik için eko-etiketler*, İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği, İstanbul: G. M. Matbaacılık.
27. Şişman Aydın, G. (2019). Eko-etiketleme ve Türkiye çevre etiketi, *Harran Üniversitesi Mühendislik Dergisi*, 4(1): 40-47.
28. Turan, F. (2014). Çevre dostu şirketler: yeşil göz boyama mı çevresel üretim mi?, *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, (01/02/2020 tarihinde [www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/](http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/) adresinden ulaşılmıştır).
29. Ulusal Çevre Etiket Sisteminin Kurulması Projesi, (2020). *Ulusal çevre etiket sisteminin kurulması projesi*, (01/02/2020 tarihinde <https://cevreetiketi.csb.gov.tr/ulusal-cevre-etiket-sisteminin-kurulmasi-projesi-2017-2018-i-98937> adresinden ulaşılmıştır).
30. United Nations Conference on Environment & Development (1992). *Agenda 21*, United Nations Conference on Environment & Development, 3-14 June 1992, Rio de Janeiro: Brazil, (01/02/2020 tarihinde <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf> adresinden ulaşılmıştır).